

DR. GERÉB GYÖRGY, főiskolai tanár /Szeged/

A bevezető előadások kitértek arra a kérdésre is, hogy a baleset okait, következményeit és megelőzését tekintve, különösen pedig a rehabilitáció kérdései összetett jelenségkörhöz tartoznak, s éppen komplex voltuk miatt különböző munkaterületeken dolgozó szakemberek együttes, team-munkáját igénylik. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a jogszabályok valamilyen közegben játszódnak le és valamilyen közegre hatnak. Ez a szociálpszichológiai háttér egyáltalában nem lehet közömbös tényező. A jogszabályok pszichológiai értelemben egy regulációs folyamatot segítenek elő, vagy éppen rögzítenek. Feltételezik azonban magát az embert, ennek közösségi strukturáját, tehát a közeget, amelyben interiorizálódik minden szabályozási mechanizmus. Hasonlattal is élhetünk más területen: a közlekedésnek nyilvánvalóan jogi, technikai feltételei és szabályozó rendszere van, ezen belül a balesetet elkövető ember vét azonban a szabályok ellen, illetőleg vétlen adott esetben, ha pszichikus felkészültsége és körülményei ezt indokolják /pl. elgyur valakit féktávolságon belül megengedett sebességnél/. Ugyanaz a tényező azonban másként jelentkezik fáradt állapotban, rossz éberségi szint mellett, vagy éppen impulzív, felhangolt emocionális helyzetben.

A balesetet elkövető mindenkor egy sajátos pszichikus állapotban van. Adott cselekvését multidimezionális faktorok határozzák meg. Ezek körébe tartoznak a szociológiai tényezők makro- és mikrostrukturája épp úgy, mint a cselekvő ember életmódja, hosszabb és rövidebb időszakokra kiterjedő tevékenységi formái, pihentségi állapota, a személyiség tulajdonságai, érdeklődése, motivációi, stb. A munkához fűződő viszony emberi tényezői nemcsak a fluktuációt szabják meg, hanem az adott munkahelypszichés klimát is, ebbe beleértve a szó pszichológiai értelmében az egy-egy munkaterülethez fűződő viszonyt.

A vizsgálatok tanúsítják, hogy szoros kauzális összefüggés van a balesetek és a munkahelyhez kötődő pszichológiai kapcsolódás között. A dolgozó, aki szívesen végzi munkáját,

érdekli a végzett cselekvés és kötődik a munkahelyhez, kevesebb balesetet okoz. A pszichológia ismeri azt a sajátos állapotot, amikor valaki egy-egy cselekvést végez, de "lélekben" nagyon távol van, mással foglalkozik, figyelme szétszórt és elkalandozik. Mindez balesetek forrása. Az emberekről való gondoskodás sajátos vezetésiélektani alapelve, hogy a dolgozó ember életkörülményeivel, sajátos egyéni problémáival is foglalkozni kell. Nem minden például, hogy tudjuk: egy kisgyermekes anya otthon hagyta beteg gyermekét és így áll egy mozgó gép mellé, vagy netán egyéb családi problémákkal küszködik. Különös jelentősége van ma a modern technika és technológia időszakában a szalagmunkával, automatizációval járó monotonitásnak a balesetek megnövekedésében. Ez is mutatja, hogy nem a fizikai munka nehézsége, vagy éppen a szellemi munka kvalifikált menete a legfőbb balesethordozó. Az egyhangúság, ingerszegénység az agyi tevékenységet, a figyelmi koncentráció lazítása révén tónusában is megváltoztatja, s így sok baleset jöhet létre /pl. egyhangu autószerződésnél, vagy gépsorok mellett/.

A balesetek jelentős része személyi okból fakad, a ezen belül is alapvető jelentősége van az u.n. vigilancianívónak, az éberségi szintnek. Kísérleteink tanúsága szerint a pszichológia ma már az automatizáció körülményei közepette tudományos módszerekkel fel tudja tárni egy-egy sajátos munkahelyen azokat a figyelmi kieséseket, amelyek közvetlenül is felelősek lehetnek egy-egy balesetért.

Legalább ilyen jelentősége van a pszichológiának a rehabilitáció kérdéseiben. Hallottunk a rehabilitáció orvosi és társadalmi vonatkozásairól. Külön ki kell emelni ezen a téren a pszichológia jelentőségét, amely egyrészt az alkalmassági vizsgálatokkal segítségére siet az orvosnak és a vállalatoknak abban, hogy a balesetet szenvedő embert megfelelő helyre állítsa, másrészt viszont pszichoterápiás úton igyekszik a balesetet szenvedő személyiségét, érzélemvilágát is harmonikus stádiumba segíteni. Csak akkor dolgozhat az ember balesetmentesen, különösen pedig a balesetet elkövető ember az

esetben lehet teljes értékű ember, ha erről önmaga is meggyőződik.

A pszichológia az emberismeret tudománya és gyakorlata az információrobbanás, a gyorsuló idő és technikai forradalom időszakában a társadalmi fejlődést segíteni azáltal, hogy a munka humanizálásának körülményeit vizsgálja.

A közösség boldogulásának célkitűzése mellett alapvetően fontos az egyéneknek, a személyiségnek a harmonikus felépítettsége, s ennek egyik fontos feltétele a szívesen, örömmel végzett és vállalt munka, hivatás. Ez természetesen vonatkozik a balesetet elszenvedett emberre, sőt hatványozottan. A pszichológia ezen a területen éppen interdiszciplináris jellegénél fogva sokat tehet.

Kollokviumnak egyik fontos eredményét éppen ezért abban látom, hogy felhívja a figyelmet az emberi tényezők alapvető szerepére a balesetelhárítás, megelőzés és rehabilitáció tekintetében.